

Upphandlingsreglerna – en introduktion

INFORMATION FRÅN KONKURRENSVERKET

KONKURRENSVERKET
Swedish Competition Authority

Om du vill ha informationen i ett alternativt format, kontakta
Konkurrensverket via e-post konkurrensverket@kkv.se
eller via telefon 08-700 16 00.

Januari 2020.

ISBN 978-91-88566-35-5 (tryck),

ISBN 978-91-88566-37-9 (pdf).

Konkurrensverket är tillsynsmyndighet för offentlig upphandling i Sverige. I vårt arbete ingår att informera om upphandlingsregelverken för att förebygga lagöverträdelser.

Den här skriften ger en introduktion till bestämmelserna i lagen om offentlig upphandling och lagen om upphandling inom försörjningssektorerna. I skriften informerar vi översiktligt om lagstiftningen.

Innehåll

1. Inledning	7
1.1 Vilka omfattas av reglerna?	7
1.2 Undantag från LOU och LUF	8
2. Beräkningsregler och beloppsgränser	9
2.1 Tröskelvärden	9
2.2 Uppskatta värdet av en upphandling	10
2.3 Beloppsgränser för direktupphandling	11
2.4 Sociala och andra särskilda tjänster	11
3. Grundläggande principer	13
4. Allmänt om upphandling	14
4.1 Upphandlingsdokument	14
4.2 Krav på varan eller tjänsten – tekniska specifikationer	14
4.3 Miljö, sociala och arbetsrättsliga hänsyn	15
4.4 Annonsering	16
4.5 Uteslutning	16
4.6 Kvalificering	17
4.7 Tilldelningskriterier och viktning	17
4.8 Tilldelningsbeslut	18
4.9 Offentlighet och sekretess	19
4.10 Ändring av kontrakt	20
5. Upphandling enligt de nationella reglerna	21
5.1 Upphandlingsförfaranden	21
5.1.1 Förenklat förfarande	21
5.1.2 Urvalsförfarande	21
5.1.3 Direktupphandling	22
5.1.4 Upphandling av välfärdstjänster	22
5.2 Dokumentation	22
5.3 Annonsering	23
5.4 Anbudstid	23

6. Upphandling enligt de direktivstyrda reglerna 25

6.1	Upphandlingsförfaranden	25
6.1.1	Öppet förfarande	25
6.1.2	Selektivt förfarande	25
6.1.3	Förhandlat förfarande	26
6.1.4	Konkurrenspräglad dialog	26
6.1.5	Förfarande för inrättande av innovationspartnerskap	26
6.2	Dokumentation	27
6.3	Annonsering	27
6.4	Anbudstid	29

7. Elektroniska metoder för upphandling 30

7.1	Dynamiska inköpssystem	30
7.2	Elektronisk auktion	31
7.3	Elektroniska kataloger	31
7.4	Projekttävlingar	32

8. Ramavtal 33

8.1	Ramavtal enligt LOU	33
8.2	Ramavtal enligt LUF	34
8.3	Inköpscentraler	35
8.4	Statlig inköpssamordning	35

9. Klaga på en upphandling 36

9.1	Överprövning och avtalsspärr	36
9.2	Konkurrensverkets tillsyn	39
9.3	Upphandlingsstöd	40

1. Inledning

När offentlig sektor köper varor, tjänster eller byggtreprenader sker det oftast genom en offentlig upphandling. Offentlig upphandling är en lagreglerad inköpsprocess som ska säkerställa att offentliga inköp öppnas upp för konkurrens och att offentliga medel används så effektivt som möjligt.

Den offentliga upphandlingen regleras bland annat av lag (2016:1145) om offentlig upphandling (LOU) och lag (2016:1146) om upphandling inom försörjningssektorerna (LUF).

Lagarna bygger främst på direktiv från EU. Direktiven är en viktig del i arbetet med att främja fri rörlighet för varor och tjänster inom EU. Genom att följa de svenska upphandlingsbestämmelserna uppfyller upphandlande myndigheter och enheter de skyldigheter som följer av EU-rätten.

1.1 Vilka omfattas av reglerna?

Upphandlande myndigheter

LOU gäller för all offentlig upphandling av varor, tjänster och byggtreprenader som inte omfattas av någon annan upphandlingslag eller av något specifikt undantag som gäller i den enskilda upphandlingen.

De som tillämpar LOU kallas *upphandlande myndigheter*. Med upphandlande myndighet avses en statlig eller kommunal myndighet. Med upphandlande myndighet jämföras beslutande församling i en kommun eller ett landsting. Hit räknas också vissa offentligt styrda organ, exempelvis flertalet kommunala och en del statliga bolag. Även sammanslutningar av en eller flera myndigheter, församlingar eller offentligt styrda organ omfattas.

Upphandlande enheter

LUF gäller som huvudregel för upphandling av varor, tjänster och byggtreprenader som genomförs av aktörer som bedriver verksamhet inom försörjningssektorerna – vatten, energi, transporter och posttjänster. En förutsättning är att det som köps in är kopplat till just den verksamhet som faller in under LUF.

De som tillämpar LUF kallas *upphandlande enheter*. Till dessa hör dels upphandlande myndigheter, dels företag som är verksamma inom försörjningssektorerna och som en upphandlande myndighet har ett bestämmande inflytande över. Detsamma gäller för företag som bedriver verksamhet inom försörjningssektorerna med stöd av en särskild rättighet eller ensamrätt.

Begreppet "EU-rätten" är ett samlingsnamn för olika rättsakter, till exempel direktiv och förordningar, som är upprättade genom samarbetet mellan EU:s medlemsstater. Även Europeiska unionens stadga om de grundläggande rättigheterna och rättspraxis från EU-domstolen ingår i detta begrepp.

Ett exempel på en koncession är när en kommun ger ett företag i uppdrag att driva en parkeringsplats. Företaget får då sin ersättning i form av parkeringsavgifter från parkeringsplatsens kunder och inte från kommunen.

Laghänvisning:

1 kap. 22 § LOU och LUF (definitionen av upphandlande myndighet och enhet)

LOU, LUF eller annan upphandlingslag?

I vissa fall kan en upphandlande myndighet eller enhet bedriva verksamhet inom ramen för både LOU och LUF. Om det som upphandlas ska användas i verksamhet som omfattas av både LOU och LUF tillämpas en överviktsprincip. Det innebär att tillämplig lag avgörs av vilken typ av verksamhet som *överbäger* i kontraktet. Om det inte går att bestämma ska LOU användas.

Upphandling av byggkoncessioner och tjänstekoncessioner regleras i lag (2016:1147) om upphandling av koncessioner (LUK). En koncession innebär att en upphandlande myndighet eller enhet ger ett företag i uppdrag att utföra tjänster, men betalningen för tjänsten kommer inte från myndigheten eller enheten utan från den eller de som använder tjänsten.

En särskild lag reglerar upphandling inom försvars- och säkerhetsområdet, lag (2011:1029) om upphandling på försvars- och säkerhetsområdet (LUFSS).

Laghänvisning:

1 kap. 3 § LOU och LUF (andra lagar om upphandling), 2 kap. LOU och LUF (blandad upphandling).

1.2 Undantag från LOU och LUF

Vissa typer av kontrakt är undantagna från LOU och LUF. Det gäller exempelvis köp eller hyra av fastighet, upphandling inom radio- och tv-området, skiljemanna- eller förlikningsuppdrag, vissa juridiska respektive finansiella tjänster och anställningsavtal.

Lagarna innehåller även generella undantag exempelvis för upphandlingar mellan upphandlande myndigheter och tjänstekontrakt som tilldelas på grund av ensamrätt.

Laghänvisning:

3 kap. LOU och LUF (undantag från lagarnas tillämpningsområden).

2. Beräkningsregler och beloppsgränser

Inför en upphandling behöver upphandlingens totala värde uppskattas. Det uppskattade värdet avgör vilka regler som ska användas i upphandlingen.

2.1 Tröskelvärden

Olika bestämmelser gäller beroende på om upphandlingens värde är över eller under de så kallade tröskelvärdena.

Om upphandlingen *överstiger* tröskelvärdet gäller de direktivstyrda delarna av lagarna, det vill säga de regler som är gemensamma för hela EU:s inre marknad. Vid sådana värdemässigt större upphandlingar förväntas leverantörer vara intresserade av att bevaka affärsmöjligheter och anbudsmarknader även i andra medlemsstater än det egna hemlandet. Om en upphandling *understiger* tröskelvärdet ska de nationella bestämmelserna i 19 kapitlet LOU eller LUF tillämpas. Tröskelvärdena revideras vartannat år.

	Tröskelvärde (kronor)
Varor och tjänster	
Statliga myndigheter (LOU)	1 427 377
Övriga upphandlande myndigheter (LOU)	2 197 545
Upphandlande enheter (LUF)	4 395 089
Byggentreprenader	
Statliga myndigheter (LOU)	54 938 615
Övriga upphandlande myndigheter (LOU)	54 938 615
Upphandlande enheter (LUF)	54 938 615
Sociala tjänster och andra särskilda tjänster	
Statliga myndigheter (LOU)	7 701 675
Övriga upphandlande myndigheter (LOU)	7 701 675
Upphandlande enheter (LUF)	10 268 900

Tabellen visar de tröskelvärdesgränser som gäller från och med den 1 januari 2020.

2.2 Uppskatta värdet av en upphandling

För att veta om en upphandlings värde är över eller under tröskelvärdena och vilka regler som ska användas måste upphandlingens totala värde alltid uppskattas.

Värdet ska uppskattas exklusive mervärdesskatt för avtalets hela löptid. Alla eventuella optioner och förlängningsklausuler som framgår av upphandlingsdokumenten ska räknas med som att de kommer att utnyttjas. Även eventuella premier eller ersättningar som anbudssökande eller anbudsgivare kommer att erbjudas ska räknas med.

Värdet av en upphandling ska uppskattas vid tidpunkten när upphandlingen annonseras. Om upphandlingen inte behöver annonseras ska uppskattningen i stället ske vid tidpunkten när upphandlingsförfarandet påbörjas.

Metoden för att uppskatta en upphandlings värde får inte väljas i syfte att undvika att bestämmelserna om upphandling över tröskelvärdena blir tillämpliga.

Utgångspunkten vid bedömningen av om en upphandlings värde överstiger tröskelvärdet är den upphandlande myndighetens samlade inköp. Det gäller även om den upphandlande myndigheten består av *separata operativa enheter*.

Laghänvisning:

5 kap. 3–7 §§ LOU och 5 kap. 2–6 §§ LUF (beräkning av upphandlingens värde).

I vissa fall får värdet av en upphandling uppskattas särskilt för en separat operativ enhet. En förutsättning är att enheten ansvarar självständigt för sin upphandling eller för vissa kategorier av upphandlingar. En helhetsbedömning ska göras av graden av självständighet.

Följande faktorer kan indikera att den separata operativa enheten är så pass självständig att köpen får räknas separat:

- Enheten genomför självständigt upphandlingar och beslutar om inköp.
- Enheten förfogar över en egen budgetpost för de berörda upphandlingarna.
- Enheten ingår självständigt avtal som den finansierar genom sin budget.

2.3 Beloppsgränser för direktupphandling

Direktupphandlingsgränsen fastställs i LOU och LUF och justeras vartannat år. Om värdet av upphandlingen understiger denna gräns kan den upphandlande myndigheten eller enheten direktupphandla.

Vid direktupphandling gäller inte några särskilda regler kring hur köpet ska genomföras, men de grundläggande principerna som följer av EU-rätten måste beaktas.

- Beloppsgräns för direktupphandling enligt LOU
615 312 kronor
- Beloppsgräns för direktupphandling enligt LUF
1 142 723 kronor
- Beloppsgräns för direktupphandling av vissa välfärdstjänster enligt LOU 2 156 469 kronor

För att kunna avgöra om direktupphandling får användas eller om en annonserad upphandling ska göras måste man räkna samman alla direktupphandlingar av samma slag som man har gjort eller planerar att göra under räkenskapsåret.

Laghänvisning:

19 kap. 8 och 37 § LOU och 19 kap. 8 § LUF (beräkning av upphandlingens värde).

2.4 Sociala och andra särskilda tjänster

För sociala och andra särskilda tjänster, exempelvis hälsovård och socialtjänst, gäller särskilda tröskelvärden. Tröskelvärdena för dessa tjänster är högre, vilket beror på att de vanligtvis inte har ett gränsöverskridande intresse.

- Tröskelvärdet enligt LOU
7 701 675 kronor
- Tröskelvärdet enligt LUF
10 268 900 kronor

Sociala tjänster och andra särskilda tjänster som överstiger tröskelvärdet ska annonseras enligt de direktivstyrda reglerna i LOU respektive LUF. Även de direktivstyrda reglerna om tekniska specifikationer och individuella rapporter eller bevarande av information ska tillämpas. Oavsett kontraktsvärdet ska tjänsterna alltid upphandlas enligt de nationella bestämmelserna i 19 kapitlet i respektive lag.

Vilka tjänster som är sociala och andra särskilda tjänster framgår av bilaga 2 till LOU respektive LUF. Exempel på tjänster som omfattas är tjänster inom hälsovård och socialtjänst, bidragstjänster samt andra samhälleliga och personliga tjänster.

För upphandling av välfärdstjänster vars värde beräknas understiga tröskelvärdet för sociala och andra särskilda tjänster finns vissa lättnader. Tjänster som omfattas anges i bilaga 2a till lagen (2016:1145) om offentlig upphandling (LOU).

För dessa tjänster gäller principerna för offentlig upphandling enligt 4 kap. 1 § LOU endast om en upphandling av välfärdstjänster under tröskelvärdet bedöms ha ett bestämt gränsöverskridande intresse. Regler finns dock rörande exempelvis annonsering, information till leverantörer, dokumentation och rättsmedel och tillsyn samt beslut att avbryta upphandling.

Upphandling av välfärdstjänster understigande ca 2,1 miljoner kronor undantas från annonseringsskyldigheten och kan genomföras genom en direktupphandling. Det samma gäller för det fall det finns förutsättning för att använda förhandlat förfarande utan annonsering 6 kap. 12–19 §§ eller om det anses föreligga synnerliga skäl.

Laghänvisning:

19 kap. 1 § 2 p. och 3 § 2 st. LOU och LUF samt bilaga 2 till respektive lag samt bilaga 2a till LOU och 19 kap. 35–39 §§ LOU.

3. Grundläggande principer

De lagar som styr all offentlig upphandling bygger på fem principer som har sin grund i EU-rätten.

Principen om icke-diskriminering

Principen om icke-diskriminering innebär att det är förbjudet att diskriminera leverantörer på grund av nationalitet. Även om man inte förväntar sig anbud av utländska leverantörer i en upphandling får man inte ställa krav som enbart svenska företag känner till eller kan utföra. Lokala företag får inte ges företräde.

Principen om likabehandling

Principen om likabehandling innebär att alla leverantörer ska behandlas lika och ges lika förutsättningar. Alla leverantörer ska exempelvis få samma information vid samma tillfälle.

Principen om transparens

Principen om transparens medför en skyldighet för den upphandlande myndigheten eller enheten att skapa öppenhet genom att lämna information om upphandlingen och hur den kommer att genomföras. För att anbudsgivarna ska ges samma förutsättningar att lämna anbud måste upphandlingsdokumenten vara klara och tydliga och innehålla samtliga krav på det som ska upphandlas. På så sätt blir det möjligt för leverantörerna att förutse på vilka grunder kontrakt kommer att tilldelas.

Proportionalitetsprincipen

Med proportionalitetsprincipen menas att kraven som ställs i upphandlingsdokumenten måste vara rimliga i förhållande till det som ska upphandlas. Kraven ska vara både lämpliga och nödvändiga för att uppnå syftet med upphandlingen. Om det finns flera alternativ bör det alternativ som är minst ingripande eller belastande för leverantörerna väljas.

Principen om ömsesidigt erkännande

Principen om ömsesidigt erkännande innebär att intyg och certifikat som har utfärdats av en medlemsstats behöriga myndigheter ska gälla också i övriga EU- och EES-länder.

Laghänvisning:

4 kap. 1 § LOU och LUF (principer för offentlig upphandling).

4. Allmänt om upphandling

4.1 Upphandlingsdokument

Med upphandlingsdokument menas alla dokument som används för att beskriva och bestämma innehållet i en upphandling. Tydliga och strukturerade upphandlingsdokument underlättar för leverantörerna att ta fram sina anbud och för myndigheten eller enheten att utvärdera dessa.

Upphandlingsdokumenten innehåller ofta

- administrativa villkor för upphandlingens genomförande
- krav på leverantören
- krav på varan eller tjänsten (teknisk specifikation eller kravspecifikation)
- grund för anbudsutvärdering och tilldelningskriterier
- kontraktsvillkor.

Eftersom upphandlingsdokumenten som huvudregel inte får ändras under en upphandling är det viktigt att de är fullständiga och tydliga. Om en upphandlande myndighet eller enhet upptäcker att kraven måste ändras i stor utsträckning ska upphandlingen i de flesta fall göras om från början. En upphandlande myndighet eller enhet kan avbryta en pågående upphandling om det finns sakliga skäl för det.

Laghänvisning:

1 kap. 23 § LOU och 1 kap. 24 § LUF (definition av upphandlingsdokument).

4.2 Krav på varan eller tjänsten – tekniska specifikationer

De krav som myndigheten eller enheten ställer på varan eller tjänsten som ska upphandlas ska beskriva och avgränsa föremålet för upphandlingen. Kraven bör därför vara utformade så precist som möjligt. Det underlättar upphandlingsprocessen och tydliggör vad som efterfrågas.

Vid upphandlingar över tröskelvärdena finns detaljerade bestämmelser för hur de tekniska specifikationerna ska vara utformade. De kan antingen utformas som prestanda- eller funk-

Om en leverantör inte förstår upphandlingsdokumenten eller anser att de är oklara eller felaktiga bör leverantören kontakta den upphandlande myndigheten eller enheten för ett eventuellt förtydligande.

tionskrav eller vara utformade genom hänvisningar till olika standarder och bedömningar. Tekniska specifikationer kan också kombinera prestanda- och funktionskrav med standarder och bedömningar. De egenskaper som specificeras får också avse exempelvis den specifika processen eller metoden för att producera eller tillhandahålla det som upphandlas.

4.3 Miljö, sociala och arbetsrättsliga hänsyn

När det är möjligt bör upphandlande myndigheter och enheter beakta miljöhänsyn samt sociala och arbetsrättsliga hänsyn när de upphandlar. Särskilda miljömässiga, sociala, arbetsrättsliga och andra villkor för hur ett kontrakt ska fullgöras får ställas.

Särskilda arbetsrättsliga krav

När det behövs och är möjligt ska upphandlande myndigheter och enheter ställa särskilda arbetsrättsliga villkor på lön, semester och arbetstid. Villkoren ska vara i nivå med ett centralt kollektivavtal som tillämpas i hela Sverige på motsvarande arbetstagare i den aktuella branschen. När svensk rätt inte är tillämplig ska villkoren ställas enligt ILO:s (International Labour Organisations) kärnkonventioner.

Kraven ska ställas *när det är möjligt* och när det finns ett *behov*. Behovsbedömningen ska göras mot bakgrund av risken för att oskäligen arbetsvillkor förekommer i den aktuella upphandlingen. Myndigheterna och enheterna ska göra en helhetsbedömning och ta hänsyn till exempelvis vilken bransch upphandlingen rör. Om den upphandlande myndigheten eller enheten kommer fram till att den ska ställa krav på de arbetsrättsliga villkoren måste de också kräva att leverantören säkerställer att underleverantörer som medverkar till att kontraktet utförs uppfyller de arbetsrättsliga villkor som ställs i upphandlingsdokumenten.

De obligatoriska kraven på att ställa arbetsrättsliga villkor i LOU och LUF gäller inte för upphandlingar under tröskelvärdena eller upphandlingar av sociala tjänster och andra särskilda tjänster.

Laghänvisning:

4 kap. 3 § LOU och LUF (miljöhänsyn, sociala och arbetsrättsliga hänsyn), 17 kap. 1 § LOU och 16 kap. 1 § LUF (särskilda villkor för fullgörande av kontrakt), 17 kap. 2–5 §§ LOU och 16 kap. 2–5 §§ LUF (särskilda arbetsrättsliga villkor).

Upphandlingsmyndigheten utvecklar hållbarhetskriterier som upphandlande myndigheter och enheter kan använda för att beakta miljö- och sociala hänsyn i offentliga upphandlingar. Kriterierna består av färdigformulerade krav med tillhörande bakgrundsinformation samt förslag på verifikat och motiv inom vanligt förekommande upphandlingsområden. Kriteriebiblioteket finns på Upphandlingsmyndighetens webbplats www.upphandlingsmyndigheten.se.

Det är inte tillåtet att ställa krav på att leverantören ska vara bunden av ett kollektivavtal eller så kallade hängavtal till kollektivavtal.

4.4 Annonsering

Huvudregeln är att all offentlig upphandling ska annonseras. Direktupphandlingar behöver dock inte annonseras.

Till direktupphandling kan även räknas upphandling av vissa välfärdstjänster understigande ca 2,1 miljoner kronor som är undantagna från annonseringsskyldighet. Annonseringen görs på olika sätt beroende på om det rör sig om upphandling över eller under tröskelvärdena. Olika upphandlingsförfaranden gäller över respektive under tröskelvärdet, och därmed gäller olika regler för annonsering.

Reglerna om annonsering kan även variera beroende på om man är en upphandlande myndighet eller enhet, eftersom förfarandena skiljer sig åt i LOU och LUF i vissa avseenden. Vilken typ av tjänst som ska upphandlas har också betydelse för vilket förfarande som blir aktuellt.

Laghänvisning:

10 kap. LOU och LUF (annonsering av upphandling och inbjudan till anbudssökande), 19 kap. 9–14 §§ LOU och LUF samt 19 kap. 35–39 §§ LOU (annonsering under tröskelvärdena). Se även Upphandlingsförordningen (2016:1162).

4.5 Uteslutning

Upphandlande myndigheter och enheter är skyldiga att utesluta leverantörer som är dömda för vissa typer av brott. Det finns även situationer när upphandlande myndigheter och enheter får – men inte måste – utesluta leverantörer.

Upphandlande myndigheter och enheter får begära in bevis från leverantörerna för att utreda om det finns skäl för uteslutning. Det kan exempelvis röra sig om utdrag ur olika register exempelvis ett brottsregister som i Sverige kallas belastningsregister.

Om en leverantör omfattas av en uteslutningsgrund kan den ändå i vissa fall få delta i en upphandling. Det gäller om leverantören har genomfört vissa åtgärder (så kallad *självsanering*) till exempel samarbetat aktivt med utredande myndigheter, ersatt eventuella skador och genomfört konkreta åtgärder för att förhindra nya brott eller missförhållanden.

Laghänvisning:

13 kap. LOU och LUF (uteslutning av leverantörer), 15 kap. 7–9 §§ LOU och 14 kap. 3 § LUF (utredning om skäl för uteslutning och kontroll), 19 kap. 18–19 §§ LOU och LUF (kontroll och uteslutning av leverantör).

4.6 Kvalificering

Upphandlingsdokumenten får innehålla kvalificeringskrav som ska säkerställa att anbudsgivarna har tillräcklig kapacitet och resurser för att utföra det uppdrag som upphandlingen omfattar. Vid upphandlingar över tröskelvärdena finns detaljerade regler för hur kvalificeringskraven får utformas.

Upphandlande myndigheter och enheter kan ställa krav på

- behörighet att utöva yrkesverksamhet
- ekonomisk och finansiell ställning
- teknisk och yrkesmässig kapacitet.

Den upphandlande myndigheten eller enheten får bara anta anbud som uppfyller kraven enligt upphandlingsdokumenten. Det är inte tillåtet att göra prövningen mot andra krav än de som har angetts. Ett erbjudande som inte har efterfrågats i upphandlingsdokumenten får inte vägas in vid valet av leverantör.

En anbudssökande eller anbudsgivare som inte själv klarar kraven har möjlighet att i stället visa att den disponerar över ett annat företags resurser på ett sätt som gör att kraven uppnås.

Laghänvisning:

14 kap. LOU och LUF (kvalificering).

4.7 Tilldelningskriterier och viktning

Upphandlande myndigheter och enheter ska anta *det ekonomiskt mest fördelaktiga anbudet*. Vilket anbud som är det ekonomiskt mest fördelaktiga anbudet ska sedan utvärderas på någon av de tre grunderna:

1. bästa förhållandet mellan pris och kvalitet
2. kostnad eller
3. pris.

Vid utvärdering enligt det ”bästa förhållandet mellan pris och kvalitet” kan andra tilldelningskriterier än pris värderas. Det kan exempelvis handla om krav på produktivitet och kvalitet eller särskilda miljöegenskaper. Kriterierna måste alltid ha anknytning till det som köps in.

Med ”kostnad” som utvärderingsgrund ska anbudets kostnads-effektivitet bedömas. Den bedömningen kan inkludera en analys av livscykelkostnaderna.

Konkurrenslagen tillåter i regel inte att konkurrenter samarbetar för att lämna ett gemensamt anbud i upphandlingar. Samarbeten mellan företag som av olika skäl inte kan lämna anbud på egen hand i en upphandling är däremot tillåtna. Konkurrensverkets interaktiva vägledning kan vara till hjälp att identifiera tillåtna anbudssamarbeten. Du hittar vägledningen på vår webbplats www.konkurrensverket.se/vagledningar.

Det är den upphandlande myndigheten eller enheten som avgör vilken grund för utvärdering som är lämplig i upphandlingen. I upphandlingsdokumenten ska det framgå vilken utvärderingsgrund som kommer att användas. Kontraktet ska tilldelas enligt den utvärderingsgrund som har bestämts i upphandlingsdokumenten.

När en upphandlande myndighet eller enhet har meddelat ett tilldelningsbeslut börjar en avtalsspärr att gälla. Avtalsspärren innebär att den upphandlande myndigheten eller enheten inte får ingå avtal och avsluta upphandlingen under en viss tidsperiod. Syftet är att ge leverantörer tid att överväga om de vill begära överprövning av tilldelningsbeslutet.

Vid utvärdering enligt ”pris” är det leverantörens offererade pris enligt villkoren i upphandlingsdokumenten som utgör grunden för tilldelning. Krav på exempelvis miljöegenskaper och kvalitet kan i stället anges som obligatoriska krav i upphandlingsdokumenten.

Om myndigheten eller enheten väljer utvärderingsgrunden ”bästa förhållandet mellan pris och kvalitet” eller utvärderingsgrunden ”kostnad”, måste utvärderingskriterierna viktas inbördes. Om en upphandlande myndighet eller enhet inte kan ange någon viktning får kriterierna undantagsvis anges i fallande prioritetsordning.

Laghänvisning:

16 kap. LOU och 15 kap. LUF (regler om anbudsutvärdering och tilldelning), 19 kap. 24–26 §§ LOU och LUF (regler vid anbudsutvärdering och tilldelning under tröskelvärdena).

4.8 Tilldelningsbeslut

När en upphandlade myndighet eller enhet har prövat anbudet i en upphandling och beslutat vilken eller vilka leverantörer som ska tilldelas kontrakt eller ramavtal ska anbudssökandena och anbudsgivarna meddelas skriftligt om beslutet. Beslutet ska lämnas så snart det är möjligt och innehålla information om vald leverantör, skälen till beslutet och avtalsspärrens längd som ska vara minst 10 dagar.

Ett skriftligt motiverat beslut som innehåller sakliga skäl ska även lämnas om en upphandlande myndighet eller enhet beslutar att avbryta eller göra om en upphandling.

För att kunna avsluta upphandlingen och ingå avtal är det viktigt att tilldelningsbeslutet utformas på ett tydligt sätt och innehåller tydlig information. Är informationen i tilldelningsbeslutet alltför intetsägande finns en risk att avtalsspärren inte börjar löpa.

Ett avtal som slutits innan avtalsspärren löpt ut kan förklaras ogiltigt av en domstol. Myndigheten eller enheten kan också bli skyldig att betala en upphandlingsskadeavgift.

Om en leverantör vill veta varför dennes anbudsansökan har avslagits eller varför anbudet har förkastats ska den upphandlande myndigheten eller enheten informera leverantören om det. Den upphandlande myndigheten eller enheten ska även ge upplysningar om utformningen av det vinnande anbudet och de relativa fördelarna med anbudet samt namnet på den anbudsgivare som tilldelats kontraktet eller utsetts till part i ett ramavtal.

Laghänvisning:

12 kap. 12 § (underrättelse om beslut) och 13 § LOU och LUF (upplysningar på begäran av en leverantör), 19 kap. 28–29 §§ LOU och LUF (information till leverantörer under tröskelvärdet).

4.9 Offentlighet och sekretess

Upphandlande myndigheter och enheter som omfattas av offentlighetsprincipen

Under upphandlingsprocessen gäller *absolut sekretess*. När absolut sekretess gäller får inte några uppgifter ur anbudsansökningar och anbud lämnas ut.

Sekretessen gäller fram till dess att den upphandlande myndigheten eller enheten beslutat att tilldela kontrakt till en viss leverantör, alla anbud har offentliggjorts eller upphandlingen har avslutats på annat sätt. Efter det omfattas samtliga handlingar av de vanliga reglerna om handlingars offentlighet och sekretess. Huvudregeln är att uppgifterna i sådana handlingar är offentliga, men uppgifter som omfattas av sekretess får inte lämnas ut. Sekretess kan exempelvis råda om det kan antas att antingen det allmänna eller en enskild leverantör lider skada om uppgifterna röjs.

Om någon begär ut handlingar i ett upphandlingsärende måste den upphandlande myndigheten eller enheten skyndsamt pröva om sekretess gäller för några uppgifter i handlingarna.

Ett beslut om att inte lämna ut en uppgift i en handling i ett upphandlingsärende kan överklagas till kammarrätten.

Laghänvisning:

19 kap. 3 § Offentlighets- och sekretesslagen (sekretess vid upphandling).

Statliga bolag omfattas inte av offentlighetsprincipen

Statliga bolag som är upphandlande myndigheter eller enheter omfattas normalt sett inte av offentlighetsprincipen. Dessa bolag omfattas endast av skyldigheten att lämna information i enlighet med LOU eller LUF. Det finns inte någon skyldighet att lämna ut handlingar eller att i övrigt lämna upplysningar om en avslutad upphandling.

Den absoluta sekretessen omfattar även uppgifter om vilka som har begärt ut upphandlingsdokumenten och vilka som har lämnat in anbudsansökningar eller anbud. Det är inte tillåtet att uppge hur många anbudsansökningar eller anbud som har kommit in.

Bestämmelsen är ett undantag och omfattar ändringar som är så små att de inte anses ge någon påverkan på konkurrensen vid själva tidpunkten för upphandlingen.

Huvudregeln är att kontrakt eller ramavtal inte får ändras väsentligt. En bedömning måste göras i varje enskilt fall. En väsentlig ändring av ett upphandlat avtal ses som en otillåten direktupphandling.

4.10 Ändring av kontrakt

Huvudregeln är att ett kontrakt eller ramavtal inte får ändras under avtalstiden utan att en ny upphandling görs. I vissa fall är dock ändringar tillåtna. För att ändringar ska vara tillåtna krävs det att avtalet eller ramavtalets övergripande karaktär inte ändras och att värdet på ändringen, i ökande eller minskande riktning, är lägre än

1. det aktuella tröskelvärdet, och
2. 10 procent av avtalets eller ramavtalets värde, om det är fråga om varuupphandling eller upphandling av tjänst, eller 15 procent av avtalets eller ramavtalets värde, om det är fråga om upphandling av byggtreprenad.

Även ändringar som genomförs till följd av ändrings- eller optionsklausuler, genom kompletterande beställningar (gäller inte ramavtal) eller på grund av oförutsebara omständigheter kan vara tillåtna. Ytterligare ett exempel är när en leverantör byts ut mot en annan leverantör på grund av exempelvis företagsomstruktureringar. Även andra ändringar kan tillåtas, förutsatt att de inte är väsentliga. När det gäller värdet av eventuella prisökningar till följd av kompletterande beställningar eller oförutsedda omständigheter innehåller LOU ett tillåtet högsta värde. Motsvarande begränsning saknas i LUF.

Laghänvisning

17 kap. 8–16 §§ LOU och 16 kap. 8–16 §§ LUF (ändringar av kontrakt och ramavtal).

5. Upphandling enligt de nationella reglerna

Regler för upphandlingar som inte omfattas av EU-direktiven, det vill säga upphandlingar under tröskelvärdena och upphandlingar av sociala och andra särskilda tjänster, finns i 19 kapitlet LOU och LUF. Dessa regler kallas ibland för Sveriges nationella upphandlingsregler.

En tabell över gällande tröskelvärden finns i avsnitt 2.

5.1 Upphandlingsförfaranden

När de nationella reglerna är tillämpliga kan upphandlande myndigheter och enheter välja mellan att genomföra ett förenklat förfarande eller ett urvalsförfarande. I vissa undantagsfall kan man även direktupphandla.

Konkurrenspräglad dialog får användas vid tilldelning av särskilt komplicerade kontrakt när ett förenklat förfarande eller ett urvalsförfarande inte är möjligt för att tilldela kontrakt. En upphandlande myndighet eller enhet ska använda selektivt förfarande om den vill inrätta ett dynamiskt inköpssystem. Antalet anbudssökande som får delta i systemet får då inte begränsas. Läs mer om *konkurrenspräglad dialog* i avsnitt 6 och om *dynamiska inköpssystem* i avsnitt 7.

Laghänvisning:

19 kap. 4–7 §§ LOU och LUF (upphandlingsförfaranden).

5.1.1 Förenklat förfarande

Ett förenklat förfarande innebär att alla leverantörer som vill har rätt att lämna anbud. När anbuden har kommit in gör den upphandlande myndigheten eller enheten en kvalificering och utvärdering av anbuden. Myndigheten eller enheten får förhandla med en eller flera av anbudsgivarna.

5.1.2 Urvalsförfarande

Vid ett urvalsförfarande har alla leverantörer rätt att ansöka om att få lämna anbud. Förfarandet är framför allt lämpligt att använda när man förväntar sig att få många anbud. Den upphandlande myndigheten eller enheten gör en kvalificering av anbudsansökningarna och bjuder sedan in vissa av leverantörerna att lämna anbud. Förhandling får ske med en eller flera av anbudsgivarna.

Vid urvalsförfarande får myndigheten respektive enheten ange det antal leverantörer som den vill bjuda in. Antalet leverantörer ska bestämmas med hänsyn till det som ska upphandlas och vara tillräckligt stort för att effektiv konkurrens ska uppnås.

Konkurrensverket och Upphandlingsmyndigheten har tagit fram en interaktiv vägledning om direktupphandling som ger ytterligare stöd om gällande regelverk. Du hittar vägledningen på vår webbplats www.konkurrensverket.se/vagledningar.

På Upphandlingsmyndighetens webbplats finns information om kravet på dokumentation av direktupphandlingar samt förslag på en dokumentationsblankett.

5.1.3 Direktupphandling

Vid direktupphandling finns inga särskilda formkrav eller krav på annonsering, men de grundläggande principerna ska följas. En upphandlande myndighet eller enhet ska besluta om riktlinjer för användning av direktupphandling och dokumentera hur direktupphandlingar genomförs.

Direktupphandling får användas i tre situationer

- Om upphandlingens värde är *under direktupphandlingsgränsen*. Gränsen skiljer sig åt mellan LOU, LUF och sociala tjänster.
- Om *förutsättningarna för förhandlat förfarande utan föregående annonsering är uppfyllda*, exempelvis om synnerlig brådska gör annonsering omöjlig eller tekniska skäl medför att det bara finns en potentiell leverantör.
- Om det finns *synnerliga skäl*, exempelvis vid vissa hälso- och sjukvårdstjänster där relationen mellan en specifik vårdgivare och patient inte bör brytas.

Eftersom det vid direktupphandlingar görs undantag från kravet på annonsering och öppen konkurrens ska undantagsreglerna tolkas restriktivt.

Anskaffningsbehovet får inte delas upp i mindre delar i syfte att komma under gränsen för direktupphandling. Om upprepade direktupphandlingar görs av samma sorts vara eller tjänst bör man i stället överväga att teckna ett ramavtal.

5.1.4 Upphandling av välfärdstjänster

Upphandling av välfärdstjänster som anges i bilaga 2 a undantas från annonseringsskyldigheten. Detta gäller då värdet beräknas understiga 28 procent av tröskelvärdet för sociala och andra särskilda tjänster, ca 2,1 miljoner kronor.

5.2 Dokumentation

Upphandlande myndigheter och enheter ska dokumentera hur upphandlingar som överstiger 100 000 kronor har genomförts. Dokumentationen ska vara tillräcklig för att motivera de beslut som har fattats under upphandlingen.

När man räknar samman värdet av upphandlingar av samma slag, inklusive sådana vars värde understiger 100 000 kronor, kan

det innebära att direktupphandlingsgränsen överskrids. För att underlätta samordning och kontroll av direktupphandlingar är det därför strategiskt och effektivt att dokumentera samtliga direktupphandlingar som den upphandlande myndigheten eller enheten gör, även de som inte överstiger 100 000 kronor.

Laghänvisning:

19 kap. 30 § LOU och LUF (dokumentation av upphandlingar).

5.3 Annonsering

Alla upphandlingar, utom direktupphandlingar, ska annonseras.

Vid ett förenklat förfarande begär den upphandlande myndigheten eller enheten in anbud genom en annons i en elektronisk databas som är allmänt tillgänglig. Vid ett urvalsförfarande ska den upphandlande myndigheten publicera en ansökningsinbjudan genom en annons i en sådan databas.

Annonsen ska bland annat innehålla uppgifter om vad som ska upphandlas och kontaktuppgifter till den upphandlande myndigheten. Vid förenklat förfarande och urvalsförfarande ska det dessutom framgå hur anbud eller anbudsansökan får lämnas, vilken dag då anbudet eller ansökan senast ska ha kommit in till myndigheten samt till vilket datum anbudet ska vara bindande.

Sociala tjänster och andra särskilda tjänster som ska upphandlas i enlighet med 19 kapitlet ska annonseras inom EU i annonsdatabasen Tenders Electronics Daily (TED) om värdet av upphandlingen överstiger tröskelvärdet.

En upphandlande myndighet eller enhet kan välja att annonsera sin avsikt att direktupphandla. Annonsen publiceras på motsvarande sätt som vanliga upphandlingsannonser. Om ingen ansökan om överprövning har kommit in till förvaltningsrätten innan avtalsspärren har löpt ut kan det direktupphandlade avtalet inte överprövas.

Laghänvisning

19 kap. 3 § andra stycket LOU och LUF och 19 kap. 9–13 §§ LOU och LUF (annonsering och annonsens innehåll).

5.4 Anbudstid

Vid förenklat förfarande och urvalsförfarande finns inte några bestämda tidsfrister för att lämna in anbud. Leverantörerna ska ges skälig tid att lämna anbud. Vad som är skälig tid varierar med

komplexiteten i den aktuella upphandlingen. Tiden för att lämna in anbudsansökningar vid urvalsförfarande får dock aldrig vara kortare än 10 dagar.

Om anbudstiden är för kort finns en risk att konkurrensen inte kan utnyttjas fullt ut. Om en leverantör klagar i domstol på att anbudsfristen har varit för kort kan domstolen besluta att upphandlingen ska göras om.

Laghänvisning

19 kap. 15 §§ LOU och LUF (tidsfrister för anbud och anbudsansökningar)

6. Upphandling enligt de direktivstyrda reglerna

6.1 Upphandlingsförfaranden

LOU och LUF innehåller olika förfaranden för upphandling över tröskelvärdena. Dessa är

- öppet förfarande
- selektivt förfarande
- förhandlat förfarande (med eller utan föregående annonsering)
- konkurrenspräglad dialog
- förfarande för inrättande av innovationspartnerskap.

Huvudregeln vid upphandling enligt LOU är att öppet förfarande eller selektivt förfarande ska användas. Övriga förfaranden får användas i vissa fall.

Enligt LUF är huvudregeln att öppet, selektivt eller förhandlat förfarande med föregående annonsering eller konkurrenspräglad dialog ska användas.

Laghänvisning:

6 kap. LOU och LUF (upphandlingsförfaranden).

6.1.1 Öppet förfarande

Med öppet förfarande menas ett förfarande där alla leverantörer får lämna anbud. Den upphandlande myndigheten eller enheten annonserar upphandlingen och intresserade leverantörer lämnar anbud i enlighet med upphandlingsdokumenten. Förhandlingar får inte ske.

6.1.2 Selektivt förfarande

Ett selektivt förfarande innebär att alla leverantörer kan ansöka om att få delta i en upphandling. Inbjudan sker genom en annons där kraven som ställs på leverantörerna framgår. Den upphandlande myndigheten eller enheten bjuder sedan in de leverantörer som uppfyller kraven att lämna anbud. Inga andra anbud än från de leverantörer som bjudits in får prövas av den upphandlande myndigheten eller enheten. Förhandlingar får inte ske.

6.1.3 Förhandlat förfarande

Vid förhandlat förfarande publicerar den upphandlande myndigheten eller enheten en annons om upphandlingen, och alla intresserade leverantörer kan lämna in en anbudsansökan. Precis som vid selektivt förfarande görs först en kvalificering och eventuellt en begränsning av antalet anbudssökande. Därefter bjuder myndigheten eller enheten in de kvalificerade och utvalda leverantörerna att lämna anbud eller till en förhandling.

I undantagsfall får förhandlat förfarande användas *utan annonsering* (direktupphandling). Det kan exempelvis vara när en upphandlande myndighet eller enhet har genomfört ett öppet eller selektivt förfarande men inte fått in några lämpliga anbudsansökningar eller anbud. Andra exempel är om varorna eller tjänsterna som ska köpas in bara kan utföras av viss leverantör (på grund av tekniska skäl eller ensamrätt), eller om det inte är möjligt att annonsera upphandlingen på vanligt sätt på grund av synnerlig brådska.

Bestämmelserna om undantag från annonsering ska tolkas restriktivt. Om undantagen används utan tillräckliga skäl riskerar man att göra sig skyldig till otillåtna direktupphandlingar.

6.1.4 Konkurrenspräglad dialog

Förfarandet konkurrenspräglad dialog omfattar en möjlighet för den upphandlande myndigheten eller enheten att ha en dialog med utvalda leverantörer för att identifiera och definiera hur behovet bäst ska kunna tillgodoses. Konkurrenspräglad dialog kan användas i samma situationer som när förhandlat förfarande med föregående annonsering får användas.

Förfarandet får användas när det som ska upphandlas uppfyller ett eller flera av följande kriterier:

- Kräver anpassning av lättillgängliga lösningar.
- Avser formgivning eller innovativa lösningar.
- Förutsätter förhandling på grund av dess art, komplexitet, rättsliga eller ekonomiska utformning eller risker.
- Är av sådant slag att det inte går att utarbeta användbara tekniska specifikationer.

6.1.5 Förfarande för inrättande av innovationspartnerskap

Innovationspartnerskap får användas när den upphandlande myndigheten eller enheten har behov av lösningar som ännu inte finns på marknaden. Genom partnerskapet kan upphandlande myndigheter och enheter tilldela ett kontrakt som gäller forskning

Förhandlat förfarande och konkurrenspräglad dialog kan alltid användas när man upphandlar enligt LUF, men vid upphandlingar enligt LOU kan man bara använda dessa förfaranden i vissa situationer. Ett exempel är om den upphandlande myndighetens behov inte kan tillgodoses utan en anpassning av lättillgängliga lösningar.

och utveckling samt anskaffa produkten som utvecklas genom partnerskapet.

Precis som vid förhandlat förfarande kan leverantörer ansöka om att få lämna anbud och den upphandlande myndigheten eller enheten gör en kvalificering och ett urval. Vissa leverantörer bjuds sedan in att lämna anbud. Vid urvalet av anbudssökande ska den upphandlande myndigheten eller enheten särskilt ställa krav som gäller leverantörens kapacitet inom området för forskning och utveckling och kapacitet att utveckla och genomföra innovativa lösningar.

Laghänvisning:

6 kap. 1 §, 30–41 §§ LOU och 6 kap. 1 §, 23–34 §§ LUF (regler om innovationspartnerskap).

6.2 Dokumentation

Upphandlade myndigheter och enheter ska dokumentera hur de genomför sina upphandlingar. Av dokumentationen ska motiven bakom myndighetens eller enhetens beslut under hela upphandlingsprocessen tydligt framgå.

En upphandlande myndighet ska ta fram en individuell rapport. Den ska innehålla vissa uppgifter för varje kontrakt som tilldelas, varje ramavtal som ingås och varje dynamiskt inköpsystem som inrättas. I rapporten ska det bland annat finnas uppgifter om skälen till varför en viss leverantör inte har tilldelats ett kontrakt. Vilka övriga uppgifter som rapporten ska innehålla framgår av LOU.

Likartade bestämmelser finns i LUF, men de är mindre detaljerade och innehåller inget uttryckligt krav på individuella rapporter.

Laghänvisning:

12 kap. 14 § LOU och LUF (dokumentationsplikt) och 12 kap. 15–16 §§ LOU (individuella rapporter).

6.3 Annonsering

För att alla tänkbara leverantörer, oavsett nationalitet, ska kunna få information om offentliga upphandlingar är huvudregeln att de ska annonseras. Annonseringen ska göras enligt vissa fastställda standardformulär eller blanketter som är obligatoriska att använda. Formulären och blanketterna finns tillgängliga på www.simap.europa.eu.

Innovationspartnerskap får bara ingås med leverantörer som bedriver separat forsknings- och utvecklingsverksamhet. Verksamheten får inte vara en del i den löpande produktionen, men kan bedrivas i nära anslutning till produktionen.

TED finns tillgänglig på www.ted.europa.eu eller via Konkurrensverkets webbplats.

En upphandlande enhet får ha ett kvalificeringssystem för att på förhand välja ut leverantörer som ska få delta i selektiva förfaranden, förhandlade förfaranden, konkurrenspräglade dialoger eller förfaranden för inrättande av innovationspartnerskap till kvalificeringssystemet.

Med upphandlarprofil menas en sammanställning av uppgifter som är tillgängliga på internet och som innehåller information om den upphandlande myndigheten eller enheten och dess upphandlingar. Det framgår av upphandlingsförordningen. Det finns inte något krav på vilken information som profilen måste innehålla.

En annons om upphandling ska skrivas på något av de officiella språken inom EU och skickas till EU:s publikationsbyrå. Annonser publiceras sedan i Europeiska unionens officiella tidning (EUT) samt i databasen Tenders Electronics Daily (TED). I TED kan leverantörer få information om och söka efter upphandlingar. Det finns också företag som har specialiserat sig särskilt på att hjälpa leverantörer att söka och bevaka annonser.

Annonsering kan också ske i form av förhandsannonsering och efterannonsering. Enligt LUF kan annonsering dessutom ske i form av annonsering av kvalificeringssystem. En upphandlande myndighet eller enhet kan också välja att annonsera sin avsikt att direktupphandla.

Förhandsannons

En förhandsannons är en annons som innehåller uppgifter om *planerade upphandlingar*. Syftet är att sprida information om kommande kontrakt. Förhandsannonsering är inte obligatoriskt, men nödvändigt om den upphandlande myndigheten eller enheten vill förkorta anbudstiderna. Annonseringen kan ske på myndighetens eller enhetens *upphandlarprofil* eller genom att man skickar en förhandsannons till Europeiska kommissionen. Om annonseringen sker på upphandlarprofilen ska den upphandlande myndigheten eller enheten skicka ett meddelande om det till kommissionen.

Förhandsannonsering får även ske *inför en aktuell upphandling* som en metod för att begära in anbud. Statliga myndigheter kan dock bara använda sig av denna form när de upphandlar sociala tjänster. Att använda en förhandsannons i stället för upphandlingsannons går till så att den upphandlande myndigheten begär att intresserade leverantörer anmäler sitt intresse till myndigheten. När myndigheten sedan ska påbörja upphandlingen behöver den bara begära in anbud från de leverantörer som anmält och bekräftat sitt intresse att delta i upphandlingen.

Efterannonsering

Vid efterannonsering annonseras *resultatet av en upphandling* där den upphandlande myndigheten eller enheten har tilldelat kontrakt eller ingått ramavtal. Annonser ska skickas senast 30 dagar efter att avtalet eller ramavtalet ingicks. Vid tilldelning av kontrakt enligt ett dynamiskt inköpssystem eller vid upphandling av sociala tjänster får efterannonseringen göras kvartalsvis.

Laghänvisning:

10 kap. LOU och LUF (annonsering av upphandling och inbjudan till anbudssökande). Bestämmelser om annonsering av upphandlingar över tröskelvärdet finns även i Upphandlingsförordningen (2016:1162).

6.4 Anbudstid

När tiden för att lämna anbud bestäms ska den upphandlande myndigheten eller enheten ta hänsyn till hur komplicerad upphandlingen är och hur lång tid som behövs för att ta fram ett anbud eller en anbudsansökan. De tidsfrister som finns i lagarna är minimitider. En bedömning av vilken frist som är lämplig bör därför göras vid varje enskild upphandling.

För LOU och LUF gäller 35 dagar som minsta tid för att lämna anbud vid ett *öppet förfarande*. Om den upphandlade myndigheten eller enheten tillåter elektroniska anbud får tidsfristen bestämmas till 30 dagar.

Tidsfristen för anbudsansökningar enligt LOU vid ett *selektivt* eller *förhandlat förfarande*, en *konkurrenspräglad dialog* och ett *förfarande för inrättande av innovationspartnerskap* är 30 dagar samt vid selektivt förfarande och förhandlat förfarande ytterligare 30 dagar för att lämna anbud (25 dagar om den upphandlade myndigheten tillåter elektroniska anbud).

Tidsfristen för anbudsansökningar enligt LUF vid ett *selektivt* eller *förhandlat förfarande*, en *konkurrenspräglad dialog* och ett *förfarande för inrättande av innovationspartnerskap* är 15 dagar.

Tidsfristen för anbudsansökningar enligt LOU i ett dynamiskt inköpssystem är 30 dagar enligt LOU och 15–30 dagar enligt LUF, samt ytterligare 10 dagar för att lämna anbud enligt såväl LOU som LUF.

Tidsfristerna börjar löpa från den dag annonsen skickas för publicering respektive när anbudsinvjudan skickas till utvalda anbudssökande. Första dagen blir alltså dagen efter det att annonsen eller anbudsinvjudan skickas.

Laghänvisning:

11 kap. LOU och LUF (tidsfrister för anbudsansökningar och anbud) och Upphandlingsförordningen (2016:1162) (annonseringsförfarandet).

Att efterannonsera ett tilldelat kontrakt eller ett ingånget ramavtal över tröskelvärdet är ett krav i upphandlingslagstiftningen. Efterannonsering är viktigt eftersom det ökar transparensen över de offentliga affärerna och ger ett bättre statistikunderlag.

Under vissa förutsättningar får ett snabbare förfarande användas (påskyndat förfarande). Tidsfristen får även förkortas när upphandlingen har förhandsannonserats.

7. Elektroniska metoder för upphandling

Offentliga upphandlingar ska som huvudregel genomföras elektroniskt och kommunikationen i upphandlingen ska ske med elektroniska medel.

I LOU och LUF finns specifika bestämmelser om

- dynamiska inköpssystem
- elektronisk auktion
- elektroniska kataloger.

Laghänvisning:

12 kap. LOU och LUF (regler om kommunikation och information till leverantörer).

7.1 Dynamiska inköpssystem

Ett dynamiskt inköpssystem är en elektronisk process för återkommande köp av varor, tjänster eller byggtreprenader. Reglerna är främst skapade för köp av varor, tjänster eller byggtreprenader av standardiserad karaktär som finns allmänt tillgängliga på marknaden.

Ett dynamiskt inköpssystem är en process i två steg:

1. Systemet inrättas och leverantörer får ansöka om att delta. Alla leverantörer som uppfyller kvalificeringskraven ska godkännas. Leverantörerna kan ansöka löpande om att delta i systemet under hela giltighetstiden.
2. Tilldelning av kontrakt sker till någon eller några av de leverantörer som deltar i systemet. Kontrakt ska tilldelas till den leverantör vars anbud är det mest ekonomiskt fördelaktiga utifrån de tilldelningskriterier som angetts i annonsen eller inbjudan.

Ett dynamiskt inköpssystem ska ha en bestämd giltighetstid. Den upphandlande myndigheten eller enheten måste därför redan i samband med att systemet inrättas bestämma hur länge systemet ska finnas. Det finns däremot inga bestämmelser om en längsta giltighetstid.

Ett dynamiskt inköpssystem får delas in i kategorier av varor, tjänster eller byggtreprenader. Kategorierna ska i så fall bestämmas objektivt med hänsyn till egenskaperna i den upphandling som ska genomföras. För varje kategori ska kvalificeringskrav specificeras.

När en leverantör har ansökt om att delta i ett dynamiskt inköpssystem ska den upphandlande myndigheten eller enheten utvärdera ansökan med tillämpning av kvalificeringskraven. Utvärderingen ska göras inom 10 arbetsdagar från mottagandet av ansökan. Tidsfristen för utvärdering får förlängas till 15 dagar om det finns skäl till det.

Den upphandlande myndigheten eller enheten ska snarast möjligt underrätta leverantörer som ansöker om att delta i systemet om de är godkända eller inte. Ett beslut om att inte godkänna en leverantör att delta i systemet ska motiveras.

7.2 Elektronisk auktion

Elektronisk auktion kan användas som en avslutande fas i upphandlingar enligt de flesta förfaranden. Elektronisk auktion kan också användas vid avrop med förnyad konkurrensutsättning från ramavtal. Den elektroniska auktionen genomförs efter det att en utvärdering av anbuderna har gjorts. Vid den elektroniska auktionen får anbudsgivarna lämna nya priser eller nya värden.

För att en elektronisk auktion ska vara tillåten ska ett kontrakt kunna tilldelas direkt med ledning av resultatet av auktionen. Upphandlingsdokumenten behöver därför fastställas mycket noggrant. En elektronisk auktion måste också kunna möjliggöra en rangordning utifrån automatiska utvärderingsmetoder.

Elektronisk auktion bör inte användas vid komplicerade upphandlingar, eftersom förfarandet kräver att upphandlingsdokumenten innehåller en hög grad av exakthet.

7.3 Elektroniska kataloger

En upphandlande myndighet eller enhet får begära att anbud som lämnas in elektroniskt ska lämnas i form av en elektronisk katalog. Med en elektronisk katalog menas ett format för att presentera och strukturera information som är gemensamt för anbudsgivarna och som lämpar sig för elektronisk behandling.

Om en upphandlande myndighet eller enhet begär att anbud lämnas i form av en elektronisk katalog ska det framgå av annonsen eller anbudsinsbjudan. Upphandlingsdokumenten ska i dessa fall även innehålla nödvändiga uppgifter om den elektroniska

En upphandlande myndighet eller enhet kan när som helst begära att de leverantörer som har godkänts i ett dynamiskt inköpssystem lämnar in en ny och uppdaterad version av sin egenförsäkran. På så sätt kan man kontrollera att leverantören fortfarande uppfyller kvalificeringskraven för att delta i systemet

utrustningen, anslutning till utrustningen samt format och specifikationer för den elektroniska katalogen.

7.4 Projekttävlingar

Reglerna om elektronisk kommunikation gäller även för projekttävlingar.

En projekttävling påminner om ett upphandlingsförfarande men reglerna är mindre detaljerade. En projekttävling är en annonserad tävling som är öppen för alla och som anordnas av en upphandlande myndighet eller enhet för att förvärva en ritning eller en projektbeskrivning. En jury utser det vinnande bidraget.

En upphandlande myndighet eller enhet som tänker anordna en projekttävling ska informera om det genom en annons. I annonsen ska man ange vilka kriterier som man kommer använda sig av för att bedöma tävlingsbidragen. Om tröskelvärdena överskrids ska ett särskilt standardformulär användas. Om projekttävlingen begränsas till ett visst antal tävlingsdeltagare ska kriterierna för urvalet anges i annonsen.

Resultatet av projekttävlingen ska anges i en efterannons senast 30 dagar efter att tävlingen har avslutats. För annonsering av resultatet av projekttävlingar som överstiger tröskelvärdena finns ett särskilt standardformulär.

Om den upphandlande myndigheten eller enheten bestämmer att vinnaren eller vinnarna ska tilldelas ett kontrakt som avser en tjänst så ska det framgå av annonsen. Då behöver inte den efterföljande tilldelningen av kontrakt konkurrensutsättas.

Laghänvisning:

18 kap. LOU och 17 kap. LUF (projekttävlingar).

8. Ramavtal

Ramavtal för köp av varor, tjänster eller byggtreprenader ingås mellan en eller flera upphandlande myndigheter eller enheter och en eller flera leverantörer. Syftet är att bestämma villkoren som ska gälla för framtida kontraktstilldelningar under en bestämd tidsperiod. Genom ramavtal kan upphandlande myndigheter och enheter tilldela kontrakt när behov uppstår, utan att nya upphandlingar behöver göras. Tilldelning av kontrakt i enlighet med ett ramavtal kallas för avrop.

Om en upphandlande myndighet eller enhet vill upphandla ett ramavtal ska de bestämmelser i LOU respektive LUF som gäller för vanliga upphandlingskontrakt följas. Särskilda regler i respektive lag gäller sedan för avrop från ramavtalet.

För ramavtal enligt LOU är huvudregeln att löptiden, inklusive options- och förlängningsklausuler inte får vara längre än fyra år om det inte finns särskilda skäl för det. För ramavtal enligt LUF är motsvarande huvudregel åtta år.

Särskilda skäl för en längre löptid kan exempelvis vara ett avgränsat projekt som beräknas pågå något längre tid än ramavtalets tillåtna löptid och som inte har någon naturlig fortsättning när projektet avslutats. Ett annat skäl kan vara att ramavtalet omfattar en produkt som inte är färdigutvecklad.

Av bestämmelserna i LOU och LUF framgår att kontrakt som grundas på ett ramavtal måste tilldelas innan det bakomliggande ramavtalet löper ut. Däremot behöver inte avtalstiden för de enskilda kontrakt som grundas på ett ramavtal sammanfalla med löptiden för ramavtalet. Avtalstiden för de enskilda kontrakten kan vara både kortare och längre än ramavtalets löptid.

Laghänvisning:

7 kap. LOU och LUF (ramavtal).

8.1 Ramavtal enligt LOU

Ramavtal är slutna system. Det finns inte någon möjlighet för en upphandlande myndighet eller leverantör att ansluta sig till ett ramavtal i efterhand. Avrop från ett ramavtal får exempelvis bara göras av en upphandlande myndighet som har rätt till det enligt vad som framgått i ramavtalsupphandlingen.

För kontrakt som grundar sig på ett ramavtal gäller oftast olika bestämmelser beroende på om det är fråga om ramavtal med *en eller flera leverantörer*. Vissa bestämmelser gäller dock för alla ramavtal, oavsett antal leverantörer.

Bestämmelser om hur ramavtal ska upphandlas och användas finns i LOU och LUF. Reglerna gäller för upphandlingar över och under tröskelvärdena. De bestämmelser som gäller för ramavtal enligt LUF är mer flexibla än de som gäller enligt LOU.

En upphandlande myndighet eller enhet bör inte använda ramavtal på ett otillbörligt sätt eller på ett sådant sätt att konkurrensen förhindras, begränsas eller snedvrids. Att analysera konsekvenserna av att ingå ett ramavtal och vilka följder en viss konstruktion kan väntas få är ofta en förutsättning för en fungerande och lämplig lösning.

Kontrakt som har ingåtts med *en enda leverantör* tilldelas i enlighet med villkoren i ramavtalet. Det är möjligt att ha ett skriftligt samråd med leverantören, men förhandling är inte tillåtet. Samrådet får inte ersätta uppgifter som har lämnats vid ramavtalsupphandlingen utan ska endast konkretisera sådana uppgifter. Det kan exempelvis handla om att leverantören ges möjlighet att precisera pris enligt en prisjusteringsklausul.

Vid ramavtal som ingåtts med *flera leverantörer* tilldelas kontrakt antingen

- enligt villkoren i upphandlingsdokumenten för ramavtalet (exempelvis rangordning eller annan fördelningsprincip)
- efter en förnyad konkurrensutsättning (om alla villkor inte är fastställda i ramavtalet)
- genom en kombination av ovanstående.

Om *förnyad konkurrensutsättning* används ska den upphandlande myndigheten samråda skriftligt med de leverantörer som kan genomföra kontraktet. Leverantörerna ska ges tillräckligt med tid för att lämna anbud. Anbudena ska vara skriftliga. Den upphandlande myndigheten får inte ta del av innehållet i dessa innan svars-tiden har löpt ut. Kontrakt ska sedan tilldelas den anbudsgivare som har lämnat det bästa anbudet enligt tilldelningskriterierna för ramavtalet.

Det är också möjligt att använda ramavtal som har fastställda villkor i vissa delar, medan andra delar har öppna villkor. När sådana ramavtal används ska det framgå av upphandlingsdokumenten vilket förfarande som ska användas i vilka situationer.

Ett kombinerat ramavtal innehåller flera olika sätt att avropa. Ett exempel är att avrop under en viss gräns ska ske enligt en rangordning och avrop över denna gräns ska ske enligt förnyad konkurrensutsättning.

8.2 Ramavtal enligt LUF

Reglerna om ramavtal i LUF är mindre detaljerade och mer flexibla än motsvarande regler i LOU. Enligt LUF finns exempelvis inget hinder mot förhandlingar i samband med tilldelning av kontrakt enligt ramavtal. Kontrakt ska tilldelas med tillämpning av objektiva regler och kriterier som den upphandlande enheten har angett i något av upphandlingsdokumenten för ramavtalet. En upphandlande enhet behöver dock inte tillämpa rangordning eller annan fördelningsnyckel eller använda sig av förnyad konkurrensutsättning.

8.3 Inköpscentraler

En upphandlande myndighet eller enhet får köpa varor, tjänster eller byggtreprenader med hjälp av en inköpscentral. En inköpscentral är en upphandlande myndighet eller enhet som stadigvarande tillhandahåller en centraliserad inköpsverksamhet.

En inköpscentral kan fungera som

1. grossist genom att köpa varor eller tjänster som är avsedda för upphandlande myndigheter eller enheter
2. mellanhand genom att tilldela kontrakt eller ingå ramavtal om varor, tjänster eller byggtreprenader som är avsedda för andra upphandlande myndigheter eller för upphandlande enheter.

Att en inköpscentral bedriver grossistverksamhet innebär att den kan köpa varor och tjänster i eget namn för att sedan sälja vidare till upphandlande myndigheter och enheter. Av bestämmelserna i LOU och LUF framgår att en upphandlande myndighet eller enhet får anlita en inköpscentral utan att upphandla tjänsten.

Laghänvisning:

7 kap. 1–9 §§ LOU och 7 kap. 1–5 §§ LUF (inköpscentraler).

8.4 Statlig inköpssamordning

Kammarkollegiet ansvarar för den statliga inköpssamordningen och ingår ramavtal och andra gemensamma avtal som omfattar varor och tjänster som upphandlas ofta, i stor omfattning eller som uppgår till stora värden. Syftet med en statlig inköpssamordning är att minska kostnaderna genom att effektivisera upphandlingarna.

Myndigheter under regeringen ska använda Kammarkollegiets avtal, om myndigheterna inte anser att en annan form av avtal fungerar bättre. Det framgår av förordningen (1998:796) om statlig inköpssamordning.

Även kommuner, landsting och offentliga bolag är i vissa fall anslutna till de statliga ramavtalen. Många har också egna former för inköpssamverkan.

Webbplatsen www.avropa.se är en portal för all statlig inköpssamordning. Där finns information om upphandlingar och ramavtal som sker inom den statliga inköpssamordningen.

9. Klaga på en upphandling

En leverantör kan ansöka om att en domstol överprövar en upphandling och giltigheten av ett avtal som har ingåtts mellan en upphandlande myndighet eller enhet och en leverantör. Domstolen kan besluta att upphandlingen ska göras om eller rättas, om den kommer fram till att en överträdelse av LOU eller LUF har skett och att leverantören kan lida skada.

En utländsk leverantör har samma möjligheter som en svensk leverantör att klaga på en upphandling enligt LOU eller LUF.

Leverantörer kan begära överprövning i allmän förvaltningsdomstol, det vill säga förvaltningsrätt, kammarrätt och Högsta förvaltningsdomstolen. Processen hos förvaltningsdomstolarna är normalt skriftlig och parterna betalar själva sina eventuella kostnader, exempelvis för juridiska ombud. Domstolarna tar inte ut några avgifter för att pröva ansökan.

Leverantörer kan också väcka talan om skadestånd i allmän domstol, det vill säga tingsrätt, hovrätt och Högsta domstolen.

Laghänvisning:

20 kap. LOU och LUF (avtalsspärr, överprövning och skadestånd).

9.1 Överprövning och avtalsspärr

När ett tilldelningsbeslut har meddelats inträder en avtalsspärr. Under den tiden får inte den upphandlande myndigheten eller enheten teckna avtal. Det är först när avtalsspärren har löpt ut som avtal får tecknas. Om ett avtal ingås trots att avtalsspärren inte har löpt ut, kan man överklaga avtalets giltighet.

Om en leverantör begär överprövning av en upphandling innan avtalsspärren har löpt ut förlängs avtalsspärren. Det innebär att avtal inte får ingås under överprövningsprocessen i förvaltningsrätten. Den förlängda avtalsspärren upphör först 10 dagar efter det att domstolen har avgjort målet.

Huvudregeln är att man har möjlighet att överklaga förvaltningsrättens avgörande inom tre veckor från det att man fick del av avgörandet. För en myndighet eller enhet räknas klagotiden från den dag som avgörandet meddelades. Efter överklagandetidens slut kan avgörandet inte längre överprövas.

Avtal får dock ingås redan när den förlängda avtalsspärren har löpt ut, det vill säga 10 dagar efter det att förvaltningsrätten har avgjort målet eller upphävt ett interimistiskt beslut. Detta innebär att avtal kan ingås före det att överklagandetiden har löpt ut. När avtal väl har ingåtts förlorar man möjligheten att överklaga domstolens avgörande.

I kammarrätt och i Högsta förvaltningsdomstolen krävs ett interimistiskt beslut för att ett avtal inte ska få ingås före det att överprövningen har avslutats. Det krävs prövningstillstånd för att få ett överklagande överprövat. Efter domstolens slutliga avgörande gäller en tiodagarsfrist innan den upphandlande myndigheten eller enheten får ingå avtal.

Frivillig avtalsspärr

I vissa situationer gäller ingen avtalsspärr. Det gäller exempelvis vid direktupphandlingar, avrop från ramavtal genom förnyad konkurrensutsättning (gäller inte LUF) och vid kontrakt som tecknas i dynamiska inköpssystem.

I dessa fall kan en frivillig avtalsspärr tillämpas, så att leverantörerna får möjlighet att begära överprövning. Om ingen ansökan om överprövning har kommit in till förvaltningsrätten innan avtalsspärren har löpt ut kan avtalet därefter inte ogiltigförklaras.

Vid direktupphandling sker detta genom att man informerar leverantörer om avsikten att direktupphandla genom en annons eller ett tilldelningsbeslut.

Vid avrop från ramavtal genom förnyad konkurrensutsättning och vid kontrakt som tecknas i dynamiska inköpssystem kan information om att en avtalsspärr ska gälla följa av tilldelningsbeslutet.

Om en frivillig avtalsspärr *inte* tillämpas kan leverantörerna begära att ett kontrakt som ingåtts förklaras ogiltigt av domstol.

Överprövning av ett avtals giltighet

En leverantör kan ansöka i domstol om att domstolen överprövar giltigheten av ett avtal som har slutits mellan en upphandlande myndighet eller enhet och en leverantör. Avtal mellan en upphandlande myndighet och en leverantör kan förklaras ogiltigt av domstolen efter en sådan ansökan.

Ett avtal som ingåtts genom en otillåten direktupphandling kan ogiltigförklaras. Avtal kan även ogiltigförklaras i flera andra situationer, till exempel om avtalet har ingåtts i strid med en avtalsspärr.

Ett kontrakt inom ett ramavtal som tillkommit efter en förnyad konkurrensutsättning men som har genomförts på ett felaktigt sätt, kan överprövas och ogiltigförklaras av domstol om en leverantör har lidit skada eller kan komma att lida skada.

Om ett avtal omfattar något som är nödvändigt och som allmänheten måste ha tillgång till kan en domstol besluta att avtalet ska gälla även om det har tillkommit genom en otillåten direktupphandling eller har ingåtts utan att man exempelvis har följt en avtalsspärr. En överprövning av ett avtals giltighet ska som

Ett interimistiskt beslut är ett tillfälligt beslut som innebär att man inte får ingå avtal förrän domstolen har dömt slutligt i den pågående processen eller tills beslutet upphävs.

huvudregel komma in till förvaltningsrätten inom sex månader från det att avtalet ingicks.

Följderna av att ett avtal ogiltigförklaras blir ofta betydande för både den upphandlande myndigheten respektive enheten och den tilldelade leverantören.

Skadestånd

När en upphandling har avslutats kan en leverantör som anser sig ha lidit skada föra talan om skadestånd mot den upphandlande myndigheten eller enheten i tingsrätten. Talan ska normalt väckas inom ett år från den tidpunkt då upphandlingskontraktet ingicks. Tingsrättens dom kan överklagas till hovrätten och Högsta domstolen.

Överprövning av ett beslut att avbryta en upphandling

En upphandlande myndighets eller enhets beslut att *avbryta* en upphandling kan överprövas. En sådan ansökan ska ha kommit in till förvaltningsrätten inom tio eller 15 dagar (beroende på kommunikationssätt) från det att den upphandlande myndigheten eller enheten skickade underrättelsen om beslutet att avbryta upphandlingen och angav skälen för beslutet.

Att avbryta en upphandling kan medföra kostnader för leverantörer och får därför bara göras i vissa fall. Sakliga skäl för att avbryta kan exempelvis vara bristande konkurrens, oförutsedda händelser eller om man inser att utvärderingsmodellen är felaktigt utformad. Det är den upphandlande myndigheten eller enheten som måste visa att det föreligger sakliga skäl för att avbryta en upphandling.

Konsekvenser av ett avtals ogiltighet:

- Om ett tilldelningsbeslut har meddelats så gäller det inte längre.
- Avtalet blir civilrättslig ogiltigt.
- Det som levererats eller betalats mellan avtalsparterna ska återgå.
- Om det som levererats eller betalats inte kan återgå ska förmögenhetsläget återställas, det vill säga man ska komma i samma situation som om avtalet aldrig hade ingåtts.
- Den leverantör som drabbas av ogiltigheten kan ha rätt till skadestånd.

9.2 Konkurrensverkets tillsyn

Konkurrensverket har tillsynsansvar över den offentliga upphandlingen och kontrollerar att regelverken följs. Konkurrensverket arbetar för en effektiv offentlig upphandling som ska vara till nytta för det allmänna och marknadens aktörer.

I de fall upphandlingslagstiftningen inte följs kan Konkurrensverket agera på olika sätt i syfte att verka för en effektiv upphandling till nytta för det allmänna och marknadens aktörer. Konkurrensverket kan ansöka om upphandlingsskadeavgift vid domstol, ta upp frågan i ett ställningstagande eller, om det passar bättre, skriva en rapport eller rikta kritik i ett tillsynsbeslut.

Upphandlingsskadeavgift

Konkurrensverket kan föra talan om upphandlingsskadeavgift i domstol mot myndigheter eller enheter som genomfört otillåtna direktupphandlingar. Upphandlingsskadeavgiften är en form av böter som tillfaller staten.

Upphandlingsskadeavgiften ska bland annat vara avskräckande så att myndigheterna följer upphandlingsreglerna samt att våra skattepengar används korrekt. Att en upphandlingsskadeavgift ska betalas innebär inte att det avtal som har ingåtts upphör att gälla.

Konkurrensverket kan ansöka om upphandlingsskadeavgift på eget initiativ i de ärenden som prioriteras. En sådan ansökan måste göras inom högst ett år från det att avtalet slöts.

Konkurrensverket är skyldig att ansöka om upphandlingsskadeavgift om domstolen har bestämt att inte ogiltigförklara ett avtal trots att det ingåtts genom en otillåten direktupphandling. Det kan domstolen göra om det är nödvändigt för allmänheten att köpet genomförs, exempelvis om domstolen bedömt att det var omöjligt för myndigheten att vara utan varan eller tjänsten under den tid det skulle ta att genomföra en offentlig upphandling.

Konkurrensverket måste också ansöka om upphandlingsskadeavgift när domstolen fastställt att ett avtal inte ska förklaras ogiltigt trots att det slutits i strid med bestämmelserna om avtals spärr. Ansökan om upphandlingsskadeavgift måste då lämnas in senast sex månader efter att domen i ogiltighetsmålet har vunnit laga kraft. Laga kraft innebär att domen inte längre kan överklagas.

Tillsynsbeslut

Konkurrensverket kan också rikta kritik mot en myndighet eller enhet som inte har följt upphandlingslagstiftningen i ett tillsynsbeslut. Tillsynsbesluten publiceras på Konkurrensverkets webbplats och är en form av offentlig anmärkning.

Upphandlingsskadeavgiften får vara högst 10 procent av kontraktsvärdet eller högst tio miljoner kronor.

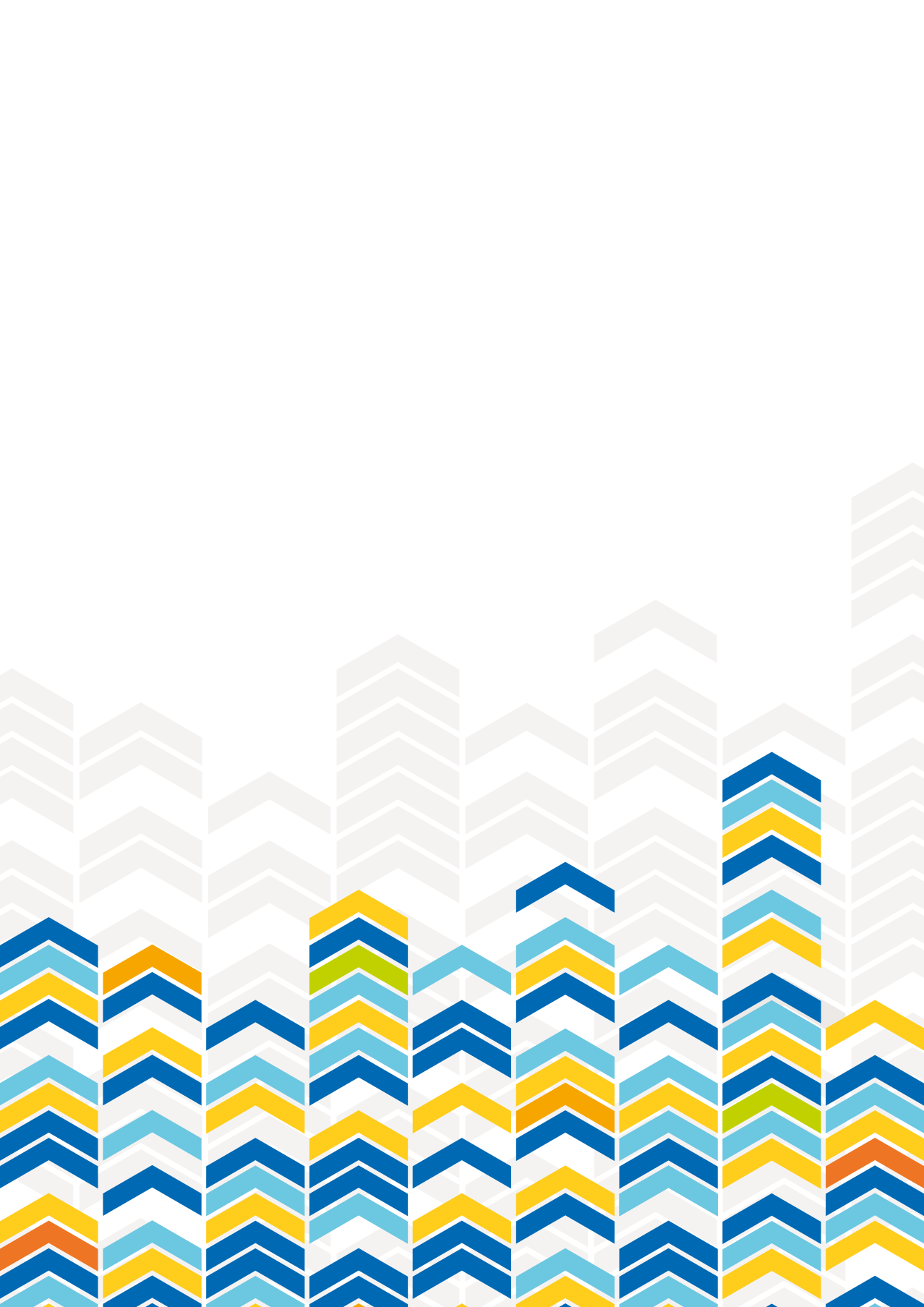
Syftet med besluten är att uppmärksamma upphandlande myndigheter och enheter på att de har brutit mot regelverken. Konkurrensverket utreder särskilt ärenden där besluten kan vara vägledande för flera myndigheter och enheter.

Upphandlingsmyndigheten ger stöd till upphandlande myndigheter, enheter och leverantörer. Läs mer på www.upphandlingsmyndigheten.se.

9.3 Upphandlingsstöd

Upphandlingsmyndigheten ansvarar för att ge stöd till upphandlande myndigheter, enheter och leverantörer. Upphandlingsstödet ska bland annat bidra till att upphandlingar hanteras strategiskt samt att de planeras, genomförs, följs upp och utvärderas på ett ändamålsenligt sätt.

Upphandlingsmyndigheten ska arbeta för ökad miljöhänsyn och sociala hänsyn i upphandlingar, öka kompetensen om innovationsupphandling och underlätta för små och medelstora företag och idéburna organisationer att delta i upphandlingar.

Adress 103 85 Stockholm

Telefon 08-700 16 00

Fax 08-24 55 43

konkurrensverket@kkv.se

www.konkurrensverket.se